

Τιμή και Ανάθεμα

Των Δραγούμης

Πρόλογος του Δ.Π. Ταγκόπουλου:

Το άρθρο αυτό, με την υπογραφή «Βρούτος» τυπώθηκε στον αριθμό 197 του «Νουμά» (29 του Δεκέβρη 1912). Έκαμε δυνατή εντύπωση. Όλοι το νιώσανε που είναι του Δραγούμη. Ένας μάλιστα, ο μακαρίτης δικηγόρος Σπύρος Συνοδινός, ήρθε ύστερ' από λίγες μέρες στο γραφείο μου, και αγόρασε καμιά τριανταριά φύλλα, για λογαριασμό του «Δικηγορικού Συλλόγου», λέγοντάς μου κομπαστικά:

— *Κ' εγώ είμαι φαυλοκράτης σαν το Δραγούμη!*

Άμα του το είπα αυτό, στο Υπουργείο των Εξωτερικών ένα δειλινό, μου αποκρίθηκε γελώντας·

— *Αυτά είναι που σε κάνουνε να συλλογίζεσαι να πης λεύτερα στον τόπο τούτο τη γνώμη σου!*

Στο άρθρο του αυτό απάντησα με δικό μου άρθρο, με τίτλο «Τιμή και όχι ανάθεμα» και με υπογραφή «Γράκχος Γραικός» στον αριθ. 499. Το άρθρο μου αυτό το τέλιωνα έτσι: «Εγώ τουλάχιστο δεν απελπίζουμε πια για τίποτε. Ύστερ' απ' αυτά που είδα, που ακόμα δα θαρρώ πως τα ονειρεύουμαι, καρτερώ να ιδώ κ' άλλα μεγαλύτερα. Γιατί ίσαμε τα προχτές ήμουνα ο πιο απαισιόδοξος ίσως Ρωμηός. Σε τίποτα δεν πίστευα, όλα τα κορόιδενα και τα πιο ιερά ακόμα. Άκουγα Μεγάλη Ιδέα και μέσα μου Μεγάλη Μωρία την έλεγα. Τους Πατριώτας τους μετέφραζα σε Πατριδοκάπηλους. Μου μιλούσανε για πόλεμο και στα χείλια μου ανέβαινε μια λέξη στερεότυπη: Υποχώρηση. Μούλεγε κανείς πως μπορεί καμιά μέρα να φτάσουμε ίσαμε την Ελασόνα και εγώ έσκυβα στο χάρτη να ιδώ καταπού πέφτει ο Καβομαλιάς. Έβλεπα που φέρνανε τα καινούρια κανόνια και μουρμούριζα γιατί αντί κανόνια να μη φέρνουν ατιμάροτρα και θεριστικές μηχανές. Και σαν πρωτοήρθε ο «Αβέρωφ» στο Φάληρο τονέ χαιρέτησα για περιττή πολυτέλεια και τον ήθελα νάνε καλύτερα ένα πελώριο υπερωκεάνειο. Σας μιλάω ειλικρινά πιστεύτε με. Σήμερα άλλαξε η μανταλιτέ μου, σήμερα όλα τα πιστεύω. Η πατρίδα μας θα γίνει μεγάλη δύναμη μια μέρα, θα θαλασσοκρατάει στην Ανατολή, θα θαυματουργήσει η πατρίδα μας. Θα μπορούμε και στην Πόλι, παιδιά. Πιστεύτε το. Εγώ όλα τα πιστεύω πια, μια και πίστεψα στον εαυτό μου. Και αυτό το χρωστάω στο Βενιζέλο. Του χρωστάω λοιπόν Τιμή και όχι Ανάθεμα».

Το άρθρο μου αυτό, το κάπως προφητικό, που δε μου το υπαγόρευε ούτε πολιτικός νους, ούτε διπλωματική γνώση και πείρα, μα απλούστατα μια πίστη σε ό,τι γινότανε τότε, το επιδοκίμασε ο Ίδας και με συνεχάρηκε γι' αυτό.

— *Καλή η απάντησή σου, μου είπε, αν και σε μερικά ξακολουθώ νάχω τις γνώμες μου και τις επιφυλάξεις μου!..*

Συχαρητήρια πήρε κι ο μακαρίτης Στέφανος Γρανίτσας που βρισκότανε τότε στα Γιάννενα και που, καθώς μούλεγε αργότερα, τονέ συνεχάρηκε ο κ. Βενιζέλος, θαρρώντας πως το άρθρο είναι δικό του, για την απάντησή του στο «Τιμή και Ανάθεμα» του Δραγούμη.

ΔΟΞΑ και τιμή στον Ελληνικό στρατό και στο ναυτικό για τις νίκες και τις επιτυχίες τους!
Ξεπλύθηκε η ατιμία του 1897!

Ανάθεμα και καταφρόνια στην παιδιάτικη απρονοησία, στην κοντόφθαλμη διπλωματία, στην υποχωρητική ολιγάρκεια των ανιστόρητων Ελλαδικών πολιτικών!

Δυο πολιτικά προγράμματα είχαν μπρος τους για να διαλέξουν, προγράμματα βασισμένα το καθένα σε κάποια διανοητικότητα, διαφορετική από την άλλη.

Η μια πολιτική, Ελλαδική, κρατική. Η άλλη, Πανελλήνια, εθνική.

Η πρώτη ανταποκρίνεται στην έννοια και στην ιδανική αντίληψη του Κράτους. Η άλλη στην έννοια και στα ιδανικά του Έθνους.

Η μια, παίρνοντας αρχή και αφετηρία τον πυρήνα της μικρής Ελλάδας. Η άλλη, την ψυχή του Ελληνισμού. Κάθε οργανισμός, πολιτικός, κοινωνικός ή ψυχικός, όπως θέλεις πες τον, γίνεται κέντρο, που γύρω του μορφώνονται ιδέες και συγκεντρώνεται, ό,τι μπορεί το κέντρο να τραβήξει περισσότερο.

Η μια επίστευε και φώναζε, να μεγαλώσει όπως όπως η Ελλάδα. Η άλλη έλεγε· να ζήσει και να προκόψει το Ελληνικό Έθνος και να συγκυριαρχήσει με τον Τούρκο στην Ανατολή, παίρνοντας αγάλι αγάλι τη θέση του Τούρκου, για να γίνει ξανά το θάμα της Ανατολικής Αυτοκρατορίας.

Η μια θέλει την Ελλάδα Βέλγιο νοικοκυρεμένο με 5 εκατομμύρια, η άλλη θέλει τα 10 εκατομμύρια Ρωμιοί να κυριαρχούν στην Ανατολή και αδιαφορεί για το Ελλαδικό βασίλειο όσο δεν κάνει και αυτό την πολιτική που χρειάζεται γι' αυτό το σκοπό και μόνο.

Όσοι υποστηρίζουν την πολιτική του Κράτους, ονομάζουν τον εαυτό τους θετικιστές και τους άλλους τους λεν ονειροπόλους και ιδεολόγους. Αυτοί όμως οι άλλοι αποκρίνονται πως και οι ιδέες είναι πραγματικότητα και πως κάποιος πλατύτερος θετικισμός πρέπει να τις περιλαβάνει και αυτές και να τις λογαριάζει, αφού είναι δύναμη αλογάριαστη οι ιδέες, και αφού ιδέες χρησιμεύουν πάντα για βάση κάθε θετικισμού, όπως και κάθε φιλοσοφίας, όπως και κάθε πολιτικού προγράμματος.

Όσοι υποστηρίζουν την πολιτική του Έθνους, ονομάζουν τους άλλους αφιλοσόφητους και ανιστόρητους και τρομαχτικά ρηχούς.

Πού είναι η αλήθεια; Δεν το ξέρω. Ίσως να βρίσκεται και στις δυο πολιτικές και στα δυο προγράμματα και στις δυο ιδεολογίες. Μα ας μη μας στενοχωρεί πολύ το βρέσιμο της αλήθειας. Δική μας δουλειά δεν είναι, είναι δουλειά κάποιου θεού, που δεν υπάρχει. Και ας θυμούμαστε τον Πλάτο, που ρωτούσε: «Και τι εστι αλήθεια;»

Ας πάρουμε μονάχα τα γεγονότα. Οι πολιτικές, οι δύο, πάλευαν αναμεταξύ τους, ποια να νικήσει την άλλη. Στα κεφάλια των σύγχρονων πολιτικών της Ελλάδας **νίκησε και κυριάρχησε στα 1912 η πολιτική του Κράτους**, η Ελλαδική.

Εκείνο που θα εξετάσουμε λοιπόν, είναι αν η πολιτική του Κράτους, αυτή που επικράτησε σε τούτη την περίπτωση, την έκαναν καλά ή άσκημα οι πολιτικοί της Ελλάδας.

. * * *

Και είπε ο Πρωθυπουργός του Κράτους: «Θα πάρω τη συνεννόηση των Βουλγάρων και των Ρωμιών που τώρα τρία χρόνια μέσα στην Τουρκία κάνει θάματα με το άλλο πρόγραμμα, το ιδεολογικό, και θα τη μεταχειριστώ όπως ξέρω εγώ, για το δικό μου το πραγματολογικό πρόγραμμα. Μαζύ με το Βούλγαρο θα χτυπήσω την Τουρκία και θα μοιραστώ μαζύ με τον πρωθυπουργό της Βουλγαρίας, τα χώματα της Ευρωπαϊκής μεριάς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι θα μεγαλώσω το Κράτος κάμποσα τετραγωνικά χιλιόμετρα, ας είναι και λίγα, έτσι θα ξεφύγω και το Κρητικό ζήτημα, που με στενοχωρεί πολύ αυτή την ώρα, και μπορεί να με ρίξει από την εξουσία».

Το ίδιο — χωρίς το Κρητικό ζήτημα — είπε και ο Βούλγαρος πρωθυπουργός ή ο Βασιλιάς: «Θωρώ μεγάλη έξαψη στο λαό μου. Χρόνια τώρα τους γελώ και τους λέω πως με το σήμερα και με το αύριο θα φάω την Τουρκία και θα κάνω τη Μακεδονία και την Αδριανούπολη Βουλγαρία. Αν δε με βοηθήσουν οι άλλοι, Έλληνες, Σέρβοι και Μαυροβουνιώτες, θα ξανακάνω τις συνηθισμένες μου μπλόφες, που μπορεί όμως καμιά μαύρη μέρα να μου βγουν και σε κακό, τέλος πάντων. Αν όμως, καθώς φαίνονται πρόθυμοι, με βοηθήσουν, τότε θα τον κάνω τον πόλεμο, που τους τάζω τόσα χρόνια τώρα».

Και είπε ο ένας στον άλλον: «Έλα να συμμαχήσουμε και να πετάξουμε την Τουρκία από την Ευρώπη. Η ώρα είναι κατάλληλη τώρα που οι Τούρκοι έχουν στημένο πόλεμο με την Ιταλία. Δε θα βρεθεί καλλίτερη περίπτωση!». (Σα να έλειπαν οι περιστάσεις στα έθνη που δε ζουν όσον καιρό μονάχα οι πρωθυπουργοί και οι βασιλιάδες, σα να μην ήταν βέβαιο, — όπως και έγινε, — πως οι Τούρκοι θα έκλειναν μονοστιγμής ειρήνη με τους Ιταλούς μόλις θα βρίσκονταν στην ανάγκη να αντικρύσουν άλλους εχθρούς).

Μα κανένας τους δεν είπε: «Έλα να μοιραστούμε πρώτα τα χώματα και τους πληθυσμούς που ανήκουν δικαιωματικά, σύμφωνα με το δόγμα των εθνικοτήτων, στον καθένα μας, και άμα συμφωνήσουμε, κάνουμε τον πόλεμο».

Θα σου πουν πως δεν είχαν καιρό να χάνουν σε τέτοιες ψιλοδουλειές. Θα σου πούνε κιόλα πως δε θα συμφωνούσαν ποτέ τους. Θα σου πουν ίσως και πως δε θα γίνονταν ο πόλεμος καθόλου αν προσπαθούσαν να συνεννοηθούν για τη μοιρασιά από πρωτύτερα.

Ε, μα τότε γιατί τον έκαναν; Ας μη γίνονταν ποτέ πόλεμος. Μήπως δεν έμενε πάντα το άλλο πολιτικό πρόγραμμα για να το ακολουθήσουν; Μήπως ήταν τάχα μπρος βαθύ και πίσω ρέμα;

Κάποιος θα είχε συμφέρο για να γίνει, ο πόλεμος. Ποιος τάχα να είχε από τους δυο το μεγαλύτερο συμφέρο; Και τι λογής συμφέροντα ήταν στη μέση;

Μπορεί να πουν και το άλλο, πως οι Βούλγαροι με τους Σέρβους θα έκαναν τον πόλεμο και δίχως εμάς. Μα αυτό δεν είναι αλήθεια, γιατί μόνο σαν είπαμε εμείς πως δεχόμαστε να πολεμήσουμε μαζύ τους, μονάχα τότε αποφάσισαν στ' αλήθεια να πολεμήσουν. Ειδεμή θα τον ξέφευγαν τον πόλεμο, όπως και τόσες άλλες φορές ως τώρα.

Αγκαλά μπορεί να σε βεβαιώσουν — αν δουν πως δε σε πείθουν τα άλλα τους επιχειρήματα — πως δεν πίστευαν να νικηθούν έτσι οι Τούρκοι, τόσο γρήγορα και τόσο τελειωτικά, πως αυτοί έστησαν πόλεμο της Τουρκίας για να μεταρρυθμίσει το Κράτος της μόνο και να καλυτερέψει η τύχη των ομογενών τους, και αν ήξεραν από πριν πως θα ξεπαταθούν οι Τούρκοι τόσο γρήγορα, βέβαια θα είχαν συμφωνήσει μεταξύ τους για τη μοιρασιά. Μα γι' αυτό όμως ίσια ίσια υπάρχουν πολιτικοί και γι' αυτό πολιτικοί και όχι μπαλωματήδες ή

κομπογιανίτες διευθύνουν τα κράτη και τα έθνη, για να π ρ ο β λ έ π ο υ ν. Και πρόβλεψη θα πει, να βάζεις κάτω όλες τις πιθανότητες, να παίρνεις μια καλοστημένη ζυγαριά, να τις ζυγίζεις όλες, και έπειτα να κάνεις ό,τι είναι να κάνεις. Μα και όταν λεν πως δεν επρόβλεπαν τέτοιο κατρακύλισμα της Τουρκιάς, δε μιλούν ειλικρινά.

Το πρόβλεπαν, σαν πολιτικοί που είναι, και αν δεν είχαν όρεξη να καλοξετάσουν τα ζητήματα οι δικοί μας, ήταν γνωστό όμως πως οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι γι' αυτό μονάχα θα πολεμούσαν, για να ξεπατώσουν ήγουν την Τουρκιά και να μοιραστούν τη λεία. Λίγο τους έννοιαζε αυτούς για μεταρρυθμίσεις και τέτοια. Και αφού τέτοιας λογής ήταν η πρόθεση των άλλων, ανάγκη πάσα να ταιριάζαμε και μεις την πολιτική μας ανάλογα.

Ως τόσο καλά. Έγινε ό,τι έγινε. Διώχτηκε, ξεπαστρεύτηκε ο Τούρκος από την Ευρώπη, εξόν από μιαν ασήμαντη λουριδα γης στη Θράκη. Τώρα έρχεται η μοιρασιά στη μέση, το φάσμα το αθώρητο, το τρομερό. Είπαμε πως ο πόλεμος έγινε για να πάρουμε Οθωμανικά χώματα, να τα μοιραστήσουμε, να τα κάνουμε δικά μας. Μα τα χώματα αυτά δεν έχουν άραγε κατοίκους απάνω; Είναι ακατοίκητα, ή τα κατοικούσαν μονάχα Τουρκαλάδες; Πώς θα γίνει τώρα, που στη Θράκη έχουμε, εκτός από την Κωνσταντινούπολη και την περιοχή της, 400,000 Έλληνες; Πώς θα γίνει που στην περιφέρεια των Σερρών, της Δράμας, της Καβάλας, και στο Μοναστήρι (που θα γίνουν Βουλγάρικα), έχουμε άλλες 300,000 Έλληνες; Τί θα γίνουν οι άνθρωποι αυτοί, που από τώρα κιόλα άρχισαν οι Βούλγαροι, με τρόπο ακατονόμαστο (όποιος δεν τα ξέρει, ας πάει να τα μάθει), να τους βασανίζουν για να χάσουν τα ελληνικά τους χώματα, τα χώματα που κατάχτησε με τη βοήθειά μας ο Βουλγάρικος στρατός; Οι άνθρωποι είναι σα σημαίες, και όταν άλλοι άνθρωποι πετούν τις σημαίες κάτω και τις τσαλαπατούν, οι άνθρωποι τούτοι είναι βάρβαροι και τύραννοι.

Γι' αυτό κάναμε τον πόλεμο; Δεν ξέρω, μα σ' ένα γράμμα που έλαβα από κείνα τα μέρη, διαβάζω τούτο: «Εσείς, με το να έχετε φτάσει στη Θεσσαλονίκη, ησυχάσατε και ξεκουράζεστε τώρα απάνω στις δάφνες σας. Εγώ, με τους Βουλγάρους που παίρνουν τις Σαράντα Εκκλησιές, την Αδριανούπολη, τη Βίζα, το Σκοπό, το Διδυμότειχο, την Αίνο, το Σουφλί, τη Γιουμουλτζίνα, την Ξάνθη, το Δεδεαγάτς, όλη την Θράκη την Ελληνική και βρίσκονται απ' όξω από την Πόλη, και ακόμα τη Δράμα, την Καβάλα, το Μελένικο, το Νευροκόπι, τις Σέρρες, τη Στρούμνιτσα, το Γεύγελι, και είναι μαζί μας στη Θεσσαλονίκη, και ίσως πάρουν και το Μοναστήρι και τη Φλώρινα, με τους Βουλγάρους, που η μια γενιά είναι χωριάτες και η άλλη, τα παιδιά των χωριατών, με όλα τα καλά και όλα τα κακά του χωριάτη, που κατέβασαν εκατό χιλιάδες ταύρους και βώδια στις Ρωμέικες πολιτείες και στα χωριά, και χωριάτικα βάλθηκαν από τώρα να ξεκάνουν τους Ρωμιούς, με βρισιές, αρπαγές, ληστείες, ξύλο, αγγαρείες, βούρδουλα, ατίμωσες, και απαγορεύουν τη γλώσσα μας και αρπάζουν ή κλείνουν από τώρα τα σκολειά και τις εκκλησιές μας, εγώ, έρχονται ώρες που ντρέπομαι για λογαριασμό μας και μου φαίνεται πως έτσι που τα κάναμε, δεν κάναμε παρά τον προαγωγό στους Βουλγάρους μέσα στα σπίτια μας. Μας ρωτήσατε αν τους θέλουμε; Μα δε σκοτίζεσθε σεις για μας, γι' αυτό δε σας θέλουμε πια ούτε και σας. Θέλουμε την ελευτεριά μας και την αυτονομία μας, γιατί σεις μας καθίσατε έναν καινούριο βάρβαρο απάνω στο κεφάλι μας».

Μα ίσως δεν πρέπει να είμαστε τόσο αισθηματικοί.

«Ζώμεν εν εποχή μεγάλου και επιστημονικού θετικισμού»

και (προσθέτω εγώ) μεγάλης επιπολαιότητας.

Εγώ εξετάζω αν μπορούσαμε να τα πάρουμε αυτά τα μέρη με το στρατό μας και το στόλο μας, αφού αποφασίσαμε να ακολουθήσουμε την πολιτική την Ελλαδική, και λέω πως τα περισσότερα μπορούσαμε. Και εξετάζω ακόμα αν μπορούσαμε να επιμείνουμε να μας δώσουν τώρα οι Βούλγαροι ανταλλάγματα, αφού πρόφτασαν αυτοί και τα πήραν.

Ήταν γνωστό, σ' όσους μελετούν και στοχάζονται (και ο πολιτικός έχει θαρρώ, χρέος να μελετά και να στοχάζεται), πως οι Βούλγαροι θα προσπαθούσαν να κάνουν κατοχή στα μέρη που τους παραχώρησε η Ρωσσία με τη συνθήκη του Άγιου Στέφανου στα 1878, και κάτι περισσότερο. Λοιπόν η συνθήκη αυτή δίνει στους Βουλγάρους το μεγαλύτερο κομμάτι της Μακεδονίας και της Θράκης. Μα αν ήταν να μας αφήσουν οι Βούλγαροι εκείνα τα μέρη μονάχα που απόμεναν για την Ελλάδα έξω από τη γραμμή του Άγιου Στέφανου, δεν είχαμε ανάγκη να κάνουμε μαζί με τους Βουλγάρους τον πόλεμο. Ας τον έκαναν μοναχοί τους, γιατί και έτσι να τον έκαναν και να νικούσαν, πάλι θα μας άφηναν αυτά τα ίδια μέρη, και θα τους λέγαμε και σπολλάτη. Ο πόλεμος ήταν περιττό ξόδιασμα χρημάτων και ανθρώπων, αν σκοπός του ήταν να ευκολύνει τους Βουλγάρους να κάνουν τη Μεγάλη Βουλγαρία του Άγιου Στέφανου.

Ήταν αναπόφευγο λοιπόν, υποθέτω, εμείς — αφού δεν είχαμε ορίσει από πριν τα πράματα με τους καλούς μας συμμάχους — να κοιτάζουμε να πάρουμε πρωτίτερα όσα μπορούσαμε περισσότερο από τα μέρη που ήταν βέβαιο πως θα βιάζονταν να τα κατακτήσουν οι Βούλγαροι. Ο Διάδοχος με το στρατό του έκαμε ό,τι μπόρεσε, και έφτασε στα Βοδενά, στη Γουμέντσα, στη Θεσσαλονίκη, πήρε τη Χαλκιδική, το Λαγκαδά, τη Νιγρίτα, τις Ελευθερές, και έστειλε ευζωνάκια στο Γεύγελι και ιππικό στις Σέρρες. Έπειτα ανέβηκε και έπιασε το Όστροβο και τη Φλώρινα, και ο στρατός του πρόβηκε τέλος και ως στην Κορυτσά. Τα μέρη αυτά, εκτός από τη Θεσσαλονίκη, και τη Χαλκιδική, τα δίνει όλα η συνθήκη του Άγιου Στέφανου στους Βουλγάρους. Λοιπόν ο Διάδοχος έκανε καλά το μέρος του, το πολύ μπορούσε να είχε προφτάσει ίσως να πάρει και το Μοναστήρι.

Μα η Κυβέρνηση, που τα σχέδια της τα άλλαζε κατά τους ανέμους που φυσούσαν, αντί να στέλνει αποβατικά σώματα να πιάνει νησιά, την ώρα που ο λόγος δεν ήταν για τα νησιά παρά για την Ευρωπαϊκή Τουρκία (Μακεδονία, Θράκη, Ήπειρο), θα έκανε ό,τι έπρεπε, αν εκείνους που έστειλε στη Χίο και στη Μυτιλήνη, τους έστελνε στην Καβάλα (και από κει Δράμα, Σέρρες, Ξάνθη), και στο Δεδεαγάτς, όπου δε θα έβρισκαν μεγάλη αντίσταση, γιατί ο Τούρκος ήταν απασχολημένος αλλού. Και αν ακόμα δεν ήταν να τα κρατήσει όλα αυτά τα μέρη η Ελλάδα, πάλι θα είχαμε στο χέρι κάτι να ανταλλάξουμε αν τα είχαμε πάρει. Τώρα πια δεν έχουμε τίποτα να ανταλλάξουμε με τους Βουλγάρους, παρά μόνο επιχειρήματα, σαν το ακόλουθο: «πως ο στόλος μας βοήθησε τους συμμάχους». Ενώ αλλιώς, αντί για επιχειρήματα, θα είχαμε τόπους να ανταλλάξουμε, και το εγχείρημα της κατοχής τόπων είναι κάπως πιο δυνατό από όλα τα λόγια και από όλα τα λογικότερα επιχειρήματα της θετικιστικής λογικής.

Μα ήταν α ν ά γ κ η να πάρουμε τα νησιά, γιατί αν μας κατηγορήσει κανένας αργότερα πως δεν κερδίσαμε και μεγάλα πράματα από τον πόλεμο και τη συμμαχία μας με τους Βουλγάρους, θα έχουμε να παρατάξουμε καμιά εικοσαριά ονόματα νησιών που πήραμε και μπορούμε να κάνουμε έτσι αίσθηση στον κοσμάκη. Θα του πούμε: «Μα πώς δεν κερδίσαμε πολλά, αφού πήραμε την Τένεδο, την Ίμπρο, τη Θάσο, τη Σαμοθράκη, τη Λήμνο, τον Άη-Στράτη, τα Ψαρά, τη Χίο, τη Μυτιλήνη, τα Μοσχονήσια, την Ικαρία, τις Κορσιές κτλ. κτλ;».

Και οι θετικιστές έχουν τις ουτοπίες τους. Τώρα που διαπραγματευόμαστε το ζήτημα της μοιρασιάς και το ζήτημα της ειρήνης, δεν κοιτάζουμε τι είναι να πάρουμε περισσότερο, αφού είμαστε θετικιστές, παρά γυρεύουμε να σιγουρέψουμε προπάντων την ομοσπονδία τη Βαλκανική. Κοντεύουμε να ξεχάσουμε τη μοιρασιά για χάρη της μελλούμενης πιθανής ομοσπονδίας. Πάμε να πιάνουμε τη σκιά και αφήνουμε το κρέας.

Μα, ας είναι, δεν μπορεί, θα μας απομείνουν και κάμποσα μέρη. Δεν ταιριάζει να παραπονιόμαστε ολοένα.

Και όταν οι καλοσυνείδητες ή όχι εφημερίδες και οι καλόπιστοι ή κακόπιστοι αντιπολιτευόμενοι στη Βουλή σηκωθούν και αρχίσουν να τον χτυπούν αλύπητα, θα ανεβεί στο βήμα ή θα βγει σ' ένα μπαλκόνι ο πρωθυπουργός — ο πρώτος πολίτης του κράτους — και θα μιλήσει στους «άνδρας Αθηναίους» έτσι: «Μήπως παράλαβα την Ελλάδα μεγάλη και σας την παραδίνω μικρή; Μήπως είχε πολλούς κατοίκους, πολλά πλούτη, πολλούς τόπους, και γω σας τα λιγότερα όλα αυτά; Η Ελλάδα, κύριοι, από 64,000 τετραγωνικά χιλιόμετρα που ήταν, είναι, τώρα 84,000, και από 2.700,000 κατοίκους που είχε, έχει τώρα 4,000,000. Πού είναι η ζημία, και πού η προδοσία; Δεν επρόσθεσα στην Ελλάδα, που είναι ο ομφαλός του Ελληνισμού, τα Γιάννενα, τη Βέροια, τα Ψαρά, τη Χίο, τη Νιάουσα, τους Άγιους Σαράντα; κτλ κτλ. (άλλα σαράντα ονόματα).

Και αλήθεια προδοσία δεν υπάρχει. Μα η ελαφρομυαλιά, η ασύγκριτη, είναι κάτι αξιοθαύμαστο. Ως τόσο οι «άνδρες Αθηναίοι» — ο ομφαλός του ομφαλού της Ρωμοσύνης — και οι κύριοι συμπολιτευόμενοι βουλευτές θα χειροκροτήσουν, και στα πρακτικά της Βουλής και στις συμπολιτευόμενες εφημερίδες θα βλέπεις, ω αναγνώστα, σημειωμένα «παρατεταμένα χειροκροτήματα» και «ουρανομήκεις ζητωκραυγές». Και έτσι, πάει λέοντας.

Ποιος από τους Ελλαδίτες δεν έχει Ελλαδική αντίληψη; Ποιος έχει να στενοχωρηθεί για κείνο που μπορούσε να είχε γίνει και δεν έγινε, ή για κείνα που δεν τα κατάφεραν καλά, ή για τους αναρίθμητους Έλληνες που θα πρέπει ή να γίνουν Βούλγαροι ή να φύγουν από τους τόπους που είναι πατρίδα τους, πατρίδα άλλο τόσο Ελληνική, όσο Ελληνικός είναι και ο Μωρηάς ή η Ρούμελη; Και ποιος άλλος, παρά κακόβουλοι εχθροί του πρωθυπουργού και του κόμματος, για προσωπικούς λόγους, μπορούν να ξεστομίσουν καν την αμφιβολία τους; «Μα την ώρα που η Ελλάδα από 64,000 χιλιόμετρα γίνεται 84,000, τι γίνεται η Βουλγαρία και η Σερβία;». Αν η Βουλγαρία, γίνεται τζάμπα και με τη βοήθειά μας, μ ε γ ά λ η Β ο υ λ γ α ρ ί α, διπλή δηλαδή παρ' ό,τι ήταν, και με λιμάνια στο Αιγαίο, και βάζουμε στο κεφάλι μας για τα μελλούμενα χρόνια του Έθνους μελάδες χίλιες μύριες φορές χειρότερους από τον μελά των Τούρκων, κατεβάζοντας τους Σλαύους εμείς και δυναμώνοντάς τους, τι μας μέλει εμάς τους Ελλαδίτες; Δεν πάει να γίνει ό,τι θέλει και Βουλγαρία και Σερβία, αφού εμείς είμαστε ευχαριστημένοι με το κράτος μας και μας παίζουνε κίολας οι Ευρωπαίοι για τον πρωθυπουργό μας; Και αν μάλιστα μας λάχει και η Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η — πράμα όχι αδύνατο ούτε και πολύ σπουδαίο, γιατί θα πάρουμε μόνη την πολιτεία και λίγα χιλιόμετρα γύρω, και σε δέκα χρόνια μέσα τα Σερβικά και Βουλγάρικα λιμάνια στην Αδριατική και στην Άσπρη θάλασσα θα ρουφήξουν όλο το τωρινό εμπόριο της Θεσσαλονίκης, — ε, τότε ποιος μας πιάνει;

Το όνομα «Θεσσαλονίκη» είναι μάγια φορτωμένο, αντιλαλεί σαν κανόνι, και λάμπει στα μάτια του λαού σαν το άστρο της αυγής, και μόνο αυτή να κάνουμε δική μας, ο Βενιζέλος δεν πέφτει από την Πρωθυπουργία, — πράμα αδιάφορο.

Ποιος θα κοτήσει τότε να βγάλει τσιμουδιά;

Ως τόσο τα 3/4 της Μακεδονίας, όλη η Θράκη, εκτός από την Πόλη, θα είναι Βουλγαρία, και ο Αρβανίτης θα αρπάζει στο δικό του κράτος τη μισή Ήπειρο.